

УДК 334.021:504.03

Смачило В.В., к.е.н, доцент

Халіна В.Ю., к.е.н, доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЕСТЕЙНОВОГО РОЗВИТКУ: ЕКОЛОГІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

У статті розглянуто концептуально-теоретичні основи екологічної компоненти соціальної відповідальності в аспекті сестейнового розвитку, а саме: визначення понять «соціальна відповідальність», «екологічна відповідальність», «сестейновий розвиток», «сестенізація», а також основні принципи взаємодії цих категорій та функціонування соціально-економічних систем на засадах комплексного сприйняття наведених концептів.

Ключові слова: соціальна відповідальність, екологічна відповідальність, сестейновий розвиток.

Smachylo V., Khalina V.

THEORETICAL ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: ECOLOGICAL AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS

The conceptual and theoretical foundations of the environmental component of social responsibility from the point of view of sustainable development, namely: definition of «social responsibility», «ecological responsibility», «sustainable development», «sustainisation» and the basic principles of interaction of these categories and operation of social-economic systems based on integrated perception of the above concepts are considered in the paper.

Keywords: social responsibility, environmental responsibility, sustainable development.

Смачило В.В., Халина В.Ю.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СЕСТЕЙНОВОГО РАЗВИТИЯ: ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ И СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ БИЗНЕСА

В статье рассмотрены концептуально-теоретические основы экологической компоненты социальной ответственности в аспекте сестейнового развития, а именно: определение понятий «социальная ответственность», «экологическая ответственность», «сестейновое развитие», «сестенизация», а также основные принципы взаимодействия этих категорий и функционирования социально-экономических систем на основе комплексного восприятия приведенных концептов.

Ключевые слова: социальная ответственность, экологическая ответственность, сестейновое развитие.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний розвиток економічних відносин супроводжується високим впливом на оточуюче середовище та зростанням ролі людини в формуванні вартості. Ера індустріальної економіки змінилася ерою економіки, заснованої на знаннях, так званої «економікою знань». У роботі [1] наведено еволюцію та відмінності економіки знань від таких етапів її становлення як: традиційна економіка; інформаційна економіка; інноваційна економіка; нова економіка і, нарешті, економіка знань як вінець розвитку. Особливістю української економіки є те, що вона, в залежності від галузі та сфери діяльності, поєднує декілька типів економіки одночасно. Отже, зміна економічних формацій, підвищення ролі людини в створенні вартості, формування економіки, заснованої на знаннях, носіями яких є людина, вимагають зміни відносин всіх суб'єктів економічної системи, підвищення їх

відповідальності за використання обмежених ресурсів, за напрям розвитку соціально-економічних відносин людства взагалі. Тому, останнім часом, у якості принципів даного розвитку, виступає соціальна відповідальність всіх суб'єктів соціально-економічних відносин, якими можуть бути окремі особи, громади, бізнес-структури, регіони та держави. Таким чином, саме соціальна відповідальність повинна стати фундаментом розбудови системи взаємовідносин в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні аспекти сестейнового розвитку розглядали провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме: Л. С. Гринів, Л. Г. Мельник, В. Г. Поліщук, В. Я. Шевчук, Л. Хенс. Дефініція категорії «соціальна відповідальність» отримала широке поширення серед закордонних дослідників, які стояли у витоків даного напрямку: У. Баффетт, Ф. Котлер, М. Х. Мескон, У. Нордхаус, Дж. Расел, П. Самуельсон та багато інших. Серед вітчизняних науковців проблему «соціальної відповідальності» досліджували О. А. Грішнова, В. К. Грищук, А. М. Колот, Е. М. Лібанова та інші. Екологічна відповідальність була об'єктом дослідження таких науковців як О. А. Грішнова, В. П. Думанська, В. В. Костицький, Р. А. Новиков, Р. Б. Прилуцький, О. В. Черних. Проте, наявність великої кількості неузгодженостей, нерозв'язаних накопичених проблем, а також необхідність побудови не лише нових підходів, а інноваційної парадигми розвитку соціально-економічних систем усіх рівнів, обумовлюють необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Цілі статті. Метою статті є узагальнення та систематизація концептуально-теоретичного базису сестейнового розвитку крізь призму екологічної компоненти соціальної відповідальності бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дефініція соціальної відповідальності має дискусійний характер та багатоваріантність розуміння. В даному дослідженні пропонується виходити з того, що соціальна відповідальність є соціальним явищем, яке може виникнути лише в суспільстві, у результаті формування правил, норм поведінки та дій всіх суб'єктів таких відносин, їх виконання, контролю, дотримання, а у протилежному випадку – застосування до порушників заздалегідь розроблених заходів впливу. Взаємодію суб'єктів соціальних відносин можна розглядати ієрархічно на різних рівнях соціально-економічної системи (людина, громада, суспільство, бізнес-структури, влада в регіоні, державі) та за різним напрямом (екологія, економіка (бізнес), праця, тощо).

Саме екологічна компонента соціальної відповідальності потребує дослідження в аспекті сталого розвитку соціально-економічних систем, адже від збереження та гармонійного розвитку екосистеми залежить наявність життя в світі. Діапазон даної компоненти варіюється від охорони праці на підприємстві та створення безпечних умов праці до підвищення екологічності виробництва, яке повинно базуватися на скороченні негативного впливу на оточуюче середовище та підвищення ефективності ресурсоспоживання та енергозбереження, яке стосується кожного індивіда окремо, громад та суспільства в цілому.

Категорія екологічної відповідальності трактується з точки зору декількох підходів [2]: класичного, згідно якого її виникнення обумовлено дією нормативно-законодавчих актів в сфері екології; та неокласичного, де її виникнення обумовлено не лише впливом обмежувальних нормативно-законодавчих документів, а й моральністю виробників. Поєднання вказаних підходів представляє собою концепцію сталого розвитку, яка перетворює екологічну відповідальність на внутрішні правила ведення бізнесу.

Термін сталий розвиток є українською інтерпретацією поняття sustainable development (сестейновий розвиток). Під сестейновим розвитком розуміють такий розвиток, який забезпечує задоволення потреб теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

Завдання переходу людства до сестейнового (сталого) розвитку в першу чергу означає необхідність переходу до нового типу економіки – сестейнової економіки. Адже більшість проблем: екологічних, соціальних та і власне економічних, які сьогодні доводиться вирішувати людині в просуванні до сестейнового розвитку, саме економікою і обумовлені [3].

На рис. 1 представлена характеристика складових сестейнового розвитку.

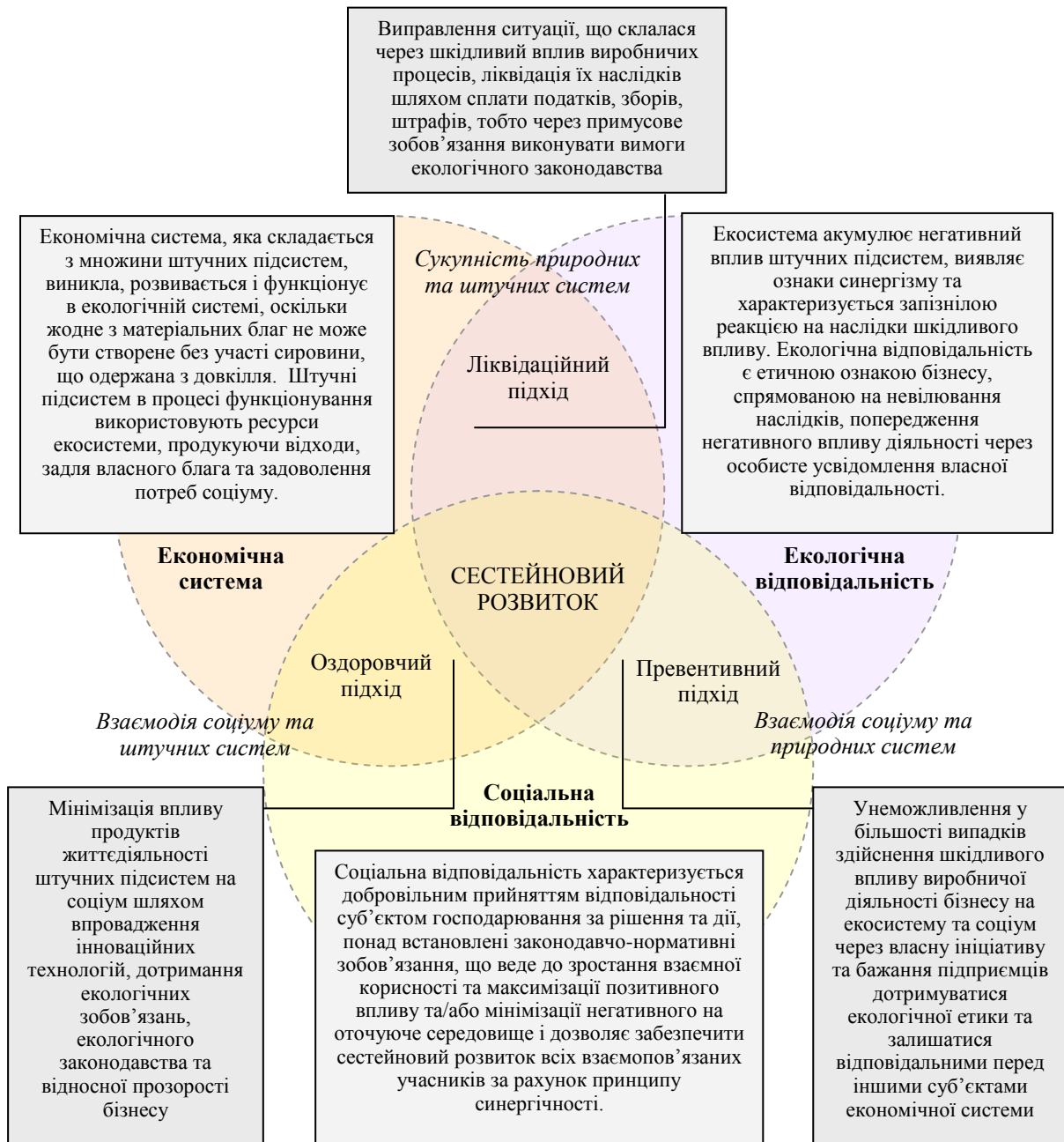

Рис. 1. Характеристика складових сестейнового розвитку (інформаційне джерело: розроблено авторами)

Отже, сестейновий розвиток соціально-економічної системи обумовлюється тріадою та триєдністю економічної системи, екологічної та соціальної відповідальності. При цьому поєднання цих окремих компонентів визначає певну модель розвитку системи. Таким чином, комбінація природних та штучних систем (економічна та екологічна систем) дає великі можливості для економічного розвитку та, в той же час, здійснює руйнівний вплив на екосистему. В цьому випадку найчастіше вдаються до виправлення ситуації шляхом ліквідації наслідків через примусовий вплив на суб'єктів економічної системи. У авторській інтерпретації такий підхід пропонується називати ліквідаційним. Сполучення та взаємодія економічної системи та соціуму, засновані на соціальній відповідальності, обумовленні задоволенням матеріальних потреб суспільства. При цьому пропонується застосовувати, так званий, оздоровчий підхід, заснований на мінімізації впливу продуктів життєдіяльності штучних систем на соціум шляхом впровадження інноваційних технологій та добровільного й сумлінного дотримання норм та стандартів, соціальних зобов'язань та екологічного законодавства. І, нарешті, детермінантою поєднання соціальної та екологічної відповідальності слугує, названий авторами даного дослідження превентивним, який унеможливує у більшості випадків здійснення шкідливого впливу штучних систем на екосистему та соціум через власну ініціативу та бажання підприємців дотримуватися екологічної етики та залишатися відповідальними по відношенню до оточуючого середовища та суспільства.

Комплекс усіх трьох складових дає підґрунтя для подальшого розвитку системи на засадах сестейновості. Таким чином, системна сестейнізація (тобто, процес формування цілісної системи, що обумовлює постійне відтворення процесів трансформації з метою сестейнового розвитку основних виробничих факторів (у тому числі матеріальної основи, нематеріальних активів і людей), а також методів управління ними) дає підстави стверджувати, що наступні відносини всередині економічної системи набудуть ознак гармонізації та збалансованості.

У традиційній корпоративній культурі соціальні та екологічні проблеми розглядаються, як правило, у протиріччі з економічними. Виснаження невідновлювальних ресурсів, наприклад, є яскравим прикладом екодиструктивної діяльності, однак, оскільки альтернативні напрями потребують значних інвестицій, то, як правило, продовжується використання дорогих традиційних ресурсів у короткостроковій перспективі [4].

Доречно ще раз підкреслити, що процес переходу до сестейнового розвитку значно ширший власне екологічного вдосконалення, що розуміється як зниження технократичного навантаження на природні системи. Вони охоплюють широкий спектр явищ зміни якості соціально-економічних систем, включаючи їх гуманізацію, дематеріалізацію, етизацію. Всі вони і повинні включатися в згадані трансформаційні процеси.

Висновки. Таким чином, сестейновий розвиток призводить до гармонізації та збалансованості відносин всередині соціально-економічної системи завдяки комплексному підходу щодо функціонування його компонентів. При цьому, слід відмітити, особливе місце екологічної компоненти соціальної відповідальності економічної системи, яку необхідно розглядати в розрізі сестейнового розвитку. Її значущість важко переоцінити в сучасній економічній ситуації. Тому, вкрай важливо, розглядати та формувати концепцію розвитку економічної системи будь-якого рівня крізь призму екологічної компоненти в аспекті сестейнового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Федуллова Л.І. Концептуальні засади економіки знань // Економічна теорія. – 2008. - № 2. – С. 37-59.

2. Грیشнова О.А., Брінцева О.Г. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка Випуск № 151 / 2013 // Научная библиотека КиберЛенинка: <http://cyberleninka.ru>.
3. Мельник Л.Г. Триалектические основы управления развитием экономических систем: монография / Л.Г. Мельник. – Сумы: Универсальная книга, 2015. – 445 с.
4. Халіна В.Ю. Економічне управління сестейновим розвитком соціально-економічної системи. // Розвиток соціально-економічних систем у трансформаційних умовах: Колективна монографія / За заг. 81роф. Д.е.н., 81роф. О.С. Іванілова. – Харків: ХНУБА, 2015. – 74-82.